

Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип
С. Македонија

Воронешки државен универзитет
Русија

Университет имени Гоце Делчева,
г. Штип, С. Македония

Воронежский государственный университет
Россия

Goce Delcev University in Stip,
N. Macedonia

Voronezh State University
Russia

Петта меѓународна научна конференција

Пятая международная научная конференция

Fifth International Scientific Conference

ФИЛКО FILKO

ФИЛОЛОГИЈА, КУЛТУРА И ОБРАЗОВАНИЕ

ФИЛОЛОГИЈА, КУЛТУРА И ОБРАЗОВАНИЕ

PHILOLOGY, CULTURE AND EDUCATION

ЗБОРНИК НА ТРУДОВИ
СБОРНИК СТАТЕЙ
CONFERENCE PROCEEDINGS

8-9 октомври 2020 / 8-9 октябрия 2020 / 8-9 October 2020

Штип

Штип

Stip

Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип
С. Македонија
Универзитет имени Гоце Делчева, г. Штип,
С. Македонија
Goce Delcev University in Stip,
N. Macedonia

Воронешки државен универзитет
Русија
Воронежский государственный университет
Россия
Voronezh State University
Russia

Петта меѓународна научна конференција

Пятая международная научная конференция

Fifth International Scientific Conference

**ФИЛКО
FILKO**

ФИЛОЛОГИЈА, КУЛТУРА И ОБРАЗОВАНИЕ

ФИЛОЛОГИЯ, КУЛЬТУРА И ОБРАЗОВАНИЕ

PHILOLOGY, CULTURE AND EDUCATION

**ЗБОРНИК НА ТРУДОВИ
СБОРНИК СТАТЕЙ
CONFERENCE PROCEEDINGS**

8-9 октомври 2020 | 8-9 октябрия 2020 | 8-9 October 2020

Штип

Штип

Stip

ЗБОРНИК НА ТРУДОВИ
СБОРНИК СТАТЕЙ
CONFERENCE PROCEEDINGS

ФИЛКО
FILKO

Јазично уредување

Даница Атанасовска-Гаврилова (македонски јазик)
Марјана Розенфелд (руски јазик)
Билјана Иванова (англиски јазик)
Снежана Кирова (англиски јазик)
Татјана Уланска (англиски јазик)

Техничко уредување

Костадин Голаков
Наташа Сараfoва
Ирина Аржанова
Кире Зафиров

Адреса на организацискиот комитет:

Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип

Филолошки факултет

ул. „Крсте Мисирков“ бр. 10-А

Пош. фах 201, Штип - 2000, Р. Македонија

Воронешки државен универзитет

Филолошки факултет

г. Воронеж, пл. Ленина, 10, корпус 2, к. 34, Русија

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека “Св. Климент Охридски”, Скопје

316.7(062)

МЕЃУНАРОДНА научна конференција филологија, култура и образование (5 ;
2020 ; Штип)

Зборник на трудови / Петта меѓународна научна конференција ФИЛКО
филологија, култура и образование, 8-9 октомври 2020, Штип = Сборник
статей / Пятая международная научная конференция ФИЛКО филология,
культура и образование, 8-9 октября 2020, Штип = Conference proceedings
/ Fifth International scientific conference FILKO philology, culture and
education, 8-9 October 2020, Stip. - Штип : Универзитет “Гоце Делчев”,
2021. - 465 стр. ; 21 см

Трудови на мак., рус. и англ. јазик. - Библиографија кон трудовите

ISBN 978-608-244-787-2

1. Напор. ств. насл.

а) Културологија -- Собири

COBISS.MK-ID 52932613

ОРГАНИЗАЦИСКИ КОМИТЕТ

Драгана Кузмановска, Филолошки факултет при УГД
Жана Грачева, Филолошки факултет при ВГУ
Весна Коцева, Филолошки факултет при УГД
Татјана А. Тернова, Филолошки факултет при ВГУ
Виолета Димова, Филолошки факултет при УГД
Генадиј Ф. Ковалов, Филолошки факултет при ВГУ
Костадин Голаков, Филолошки факултет при УГД
Лариса В. Рибачева, Филолошки факултет при ВГУ

МЕЃУНАРОДЕН ПРОГРАМСКИ КОМИТЕТ

Виолета Димова (Македонија)
Даниела Коцева (Македонија)
Драгана Кузмановска (Македонија)
Ева Ѓорѓиевска (Македонија)
Марија Кусевска (Македонија)
Силвана Симоска (Македонија)
Татјана Стојановска Иванова (Македонија)
Лариса В. Рибачева (Русија)
Софија Алемпиевиќ (Русија)
Татјана А. Тернова (Русија)
Татјана Атанасоска (Австрија)
Олег Н. Фенчук (Белорусија)
Јулиа Дончева (Бугарија)
Билјана Мариќ (Босна и Херцеговина)
Душко Певуља (Босна и Херцеговина)
Волф Ошлис (Германија)
Волфганг Моч (Германија)
Габриела Б. Клајн (Италија)
Михал Ванке (Полска)
Мајкл Рокланд (САД)
Даниела Костадиновиќ (Србија)
Селена Станковиќ (Србија)
Тамара Валчиќ-Булиќ (Србија)
Ахмед Ѓуншен (Турција)
Неџати Демир (Турција)
Шерифе Сехер Ерол Чалџшкан (Турција)
Карин Руке-Брутен (Франција)
Танван Тонтат (Франција)
Марија Рејес Ферер (Шпанија)
Технички секретар
Нагаша Сарафова
Јована Караниќиќ-Јосимовска
Ирина Аржанова
Главен и одговорен уредник
Драгана Кузмановска

РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ

Драгана Кузмановска, Филологический факультет при УГД
Жанна Грачева, Филологический факультет при ВГУ
Весна Коцева, Филологический факультет при УГД
Татьяна А. Тернова, Филологический факультет при ВГУ
Виолета Димова, Филологический факультет при УГД
Геннадий Ф. Ковалев, Филологический факультет при ВГУ
Костадин Голаков, Филологический факультет при УГД
Лариса В. Рыбачева, Филологический факультет при ВГУ

МЕЖДУНАРОДНАЯ РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ

Виолета Димова (Македония)
Даниела Коцева (Македония)
Драгана Кузмановска (Македония)
Ева Гёргиевска (Македония)
Мария Кусевска (Македония)
Силвана Симоска (Македония)
Татьяна Стояновска-Иванова (Македония)
Лариса В. Рыбачева (Россия)
Софья Алемпиевич (Россия)
Татьяна А. Тернова (Россия)
Татьяна Атанасоска (Австрия)
Олег Н. Фенчук (Беларусь)
Юлиа Дончева (Болгария)
Биляна Марич (Босния и Херцеговина)
Душко Певуля (Босния и Херцеговина)
Вольф Ошлис (Германия)
Волфганг Моч (Германия)
Мария Рейес Феррер (Испания)
Габриелла Б. Клейн (Италия)
Ева Бартос (Польша)
Михал Ванке (Польша)
Майкл Рокланд (США)
Даниела Костадинович (Сербия)
Селена Станкович (Сербия)
Тамара Валчич-Булич (Сербия)
Ахмед Гюншен (Турция)
Неджати Демир (Турция)
Шерифе Сехер Эрол Чалышкан (Турция)
Карин Рукэ-Брутэн (Франция)
Танван Тонтат (Франция)
Ученый секретарь
Нагаша Сарафова
Йована Караникич-Йосимовска
Ирина Аржанова

Главный редактор

Драгана Кузмановска

Языковая редакция

Даница Атанасовска-Гаврилова (македонский язык)

Марьяна Розенфельд (русский язык)

Бильяна Иванова (английский язык)

Снежана Кирова (английский язык)

Татьяна Уланска (английский язык)

Техническое редактирование

Костадин Голаков

Наташа Сарафова

Ирина Аржанова

Кире Зафиров

Адрес организационного комитета

Университет им. Гоце Делчева – Штип

Филологический факультет

ул. „Крсте Мисирков“ д. 10-А

Пош. фах 201, Штип - 2000, Р. Македония

Воронежский государственный университет

Филологический факультет

г. Воронеж, пл. Ленина, 10, корпус 2, к. 34, Россия

Э-почта: filko.conference@gmail.com

Веб-сайт: <http://js.ugd.edu.mk./index.php/fe>

EDITORIAL STAFF

Dragana Kuzmanovska, Faculty of Philology, UGD
Zhana Gracheva, Faculty of Philology, VGU
Svetlana Jakimovska, Faculty of Philology, UGD
Tatyana A. Ternova, Faculty of Philology, VGU
Violeta Dimova, Faculty of Philology, UGD
Genadiy F. Kovalyov, Faculty of Philology, VGU
Kostadin Golakov, Faculty of Philology, UGD
Larisa V. Rybatcheva, Faculty of Philology, VGU

INTERNATIONAL EDITORIAL BOARD

Daniela Koceva (Macedonia)
Dragana Kuzmanovska (Macedonia)
Eva Gjorgjievska (Macedonia)
Marija Kusevska (Macedonia)
Silvana Simoska (Macedonia)
Tatjana Stojanovska-Ivanova (Macedonia)
Violeta Dimova (Macedonia)
Larisa V. Rybatcheva (Russia)
Sofya Alempijevic (Russia)
Tatyana A. Ternova (Russia)
Tatjana Atanasoska (Austria)
Oleg N. Fenchuk (Belarus)
Yulia Doncheva (Bulgaria)
Biljana Maric (Bosnia and Herzegovina)
Dushko Pevulja (Bosnia and Herzegovina)
Wolf Ochlies (Germany)
Wolfgang Motch (Germany)
Gabriella B. Klein (Italy)
Ewa Bartos (Poland)
Michal Wanke (Poland)
Danijela Kostadinovic (Serbia)
Selena Stankovic (Serbia)
Tamara Valchic-Bulic (Serbia)
Maria Reyes Ferrer (Spain)
Ahmed Gunshen (Turkey)
Necati Demir (Turkey)
Şerife Seher Erol Çalışkan
Karine Rouquet-Brutin (France)
That Thanh-Vân Ton (France)
Michael Rockland (USA)

Conference secretary

Natasha Sarafova
Jovana Karanikic-Josimovska
Irina Arzhanova

Editor in Chief

Dragana Kuzmanovska

Language editor

Danica Atanasovska-Gavrilova (Macedonian)
Maryana Rozenfeld (Russian)
Biljana Ivanova (English)
Snezana Kirova (English)
Tatjana Ulanska (English)

Technical editing

Kostadin Golakov
Natasha Sarafova
Irina Arzhanova
Kire Zafirov

Address of the Organizational Committee

Goce Delcev University - Stip

Faculty of Philology

Krste Misirkov St. 10-A

PO Box 201, Stip - 2000, Republic of Macedonia

Voronezh State University

Faculty of Philology

10 pl. Lenina, Voronezh, 394006, Russia

E-mail: filko.conference@gmail.com

Web-site: <http://js.ugd.edu.mk./index.php/fe>

СОДРЖИНА / СОДЕРЖАНИЕ / CONTENT

1. Suzana R. Bunčić - ANDRIĆ'S EARLY STORIES WITH ELEMENTS OF ALLEGORY AND SATIRE	13
2. Катерина Видова - ГЛАГОЛСКИОТ ПРИЛОГ ВО УЛОГА НА ПРИЛОШКА ОПРЕДЕЛБА ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК И НЕГОВИТЕ АНГЛИСКИ ПРЕВОДНИ ЕКВИВАЛЕНТИ	19
3. Ана Витанова - Рингачева - СОБИРАЧИТЕ НА МАКЕДОНСКОТО НАРОДНО ТВОРЕШТВО ОД ЦЕПЕНКОВ ДО ДЕНЕС (НА 100-ГОДИШНИНАТА ОД СМРТТА НА МАРКО ЦЕПЕНКОВ)	27
4. Бранка Гривчевска - МОДУЛАЦИЈАТА КАКО ПРЕВЕДУВАЧКА ПОСТАПКА ВО МАКЕДОНСКИОТ ПРЕВОД НА РОМАНОТ „ПАЛОМАР“ ОД ИТАЛО КАЛВИНО	33
5. Сашка Грујовска-Миланова - ИНТЕГРАЦИЈА НА ГЕРМАНИЗМИТЕ ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК	43
6. Јованка Денкова - СОЦИЈАЛНИТЕ РАСКАЗИ НА АНТОН ПАВЛОВИЧ ЧЕХОВ И БОРИС БОЈАЦИСКИ	49
7. Марија Ѓорѓиева Димова - ИНТЕРДИСКУРСИВНИТЕ ДИЈАЛОЗИ НА ЛИРИКАТА.....	57
8. Ивана Ѓорѓиева, Александар Нацов - ГАСТРОНОМСКИ КАРАКТЕРИСТИКИ НА ИСТОЧНИОТ РЕГИОН НА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА.....	69
9. Биљана Иванова, Драгана Кузмановска, Снежана Кирова ПРЕДНОСТИ ПРИ УЗУЧУВАЊЕТО НА СТРАНСКИ ЈАЗИК ОД НАЈМАЛА ВОЗРАСТ	75
10. Билјана Ивановска, Марија Кусевска, Цвета Мартиновска Банде ЈАЗИЧЕН КОРПУС НА МАКЕДОНСКИТЕ ИЗУЧУВАЧИ ПО АНГЛИСКИ И ГЕРМАНСКИ КАКО СТРАНСКИ ЈАЗИЦИ	79
11. Лела Ивановска - КРЕАТИВНОСТА ВО НАСТАВАТА ПО АНГЛИСКИ ЈАЗИК КАКО СТРАНСКИ ЈАЗИК	87
12. Natka Jankova Alagjovska - INTERCULTURAL COMMUNICATION CONGITION OF ENGLISH LANGUAGE TEACHERS IN OUR COUNTRY AND ABROAD	95
13. Сашка Јовановска - УСВОЈУВАЊЕ ВТОР ЈАЗИК- ПЕДАГОШКА ГРАМАТИКА	105
14. Луси Караниколова-Чочоровска - „ПРОСВЕТИТЕЛСТВОТО ВО ЈУЖНОСЛОВЕНСКИТЕ ЛИТЕРАТУРИ“ (ПРЕГЛЕД)	113
15. Карначук Ирина Јурьевна - ПОРЯДОК СЛОВ И ИНВЕРСИЈА КАК СПОСОБИ ВЪРАЖЕНИЯ ЕКСПРЕССИВНОСТИ	119
16. Милена Касапоска-Чадловска - ГРАМАТИКАТА ВО УЧЕБНИЦИТЕ ПО ФРАНЦУСКИ ЈАЗИК ЗА СРЕДНО ОБРАЗОВАНИЕ	123
17. Лидија Ковачева - ДЕМОНОЛОШКИТЕ ПРЕТСТАВИ КАЈ АСИРЦИТЕ И БАБИЛОНЦИТЕ	133
18. Славчо Ковилоски - ПРОТОТИПИ НА ЖЕНСКИ ЛИКОВИ ВО МАКЕДОНСКАТА КНИЖЕВНОСТ И ФОЛКЛОРОТ ОД XIX ВЕК	141
19. Весна Кожинкова - РЕФЕРЕНЦИЈАЛНОСТА ВО РОМАНОТ „МЕМОАРИТЕ НА АЛБЕРТ АЛНШТАН“ ОД КИРЕ ИЛИЕВСКИ.....	149

20. Кристина Костова, Марија Крстева, Наталија Попзарјева, Крсте Илиев, Драган Донеv - ДРАМАТА ВО СРЕДЕН ВЕК КАКО ОСНОВА ЗА ОЗНАЧУВАЊЕ НА КУЛТУРНИОТ ИДЕНТИТЕТ ВО АНГЛИЈА	155
21. Мирјана Коцалева, Александра Стојанова, Билјана Златановска, Наташа Стојковиќ - ПРИМЕНА НА РАЗЛИЧНИ МЕТОДИ НА УЧЕЊЕ НА ИНФОРМАТИЧКИТЕ ПРЕДМЕТИ	163
22. Весна Коцева - ГЛАВНИ КАРАКТЕРИСТИКИ НА КОМУНИКАТИВНИОТ ПРИСТАП	169
23. Весна Коцева, Марија Тодорова - ОСНОВНИ НАЧЕЛА НА ПРИРОДНИОТ ПРИСТАП НА КРЕШЕН И ТЕРЕЛ	177
24. Даниела Коцева, Шукрије Барути, Снежана Мирасчиева - ЈАЗИКОТ И ГОВОРОТ ВО ФУНКЦИЈА НА ОПШТЕСТВЕНА И ИНДИВИДУАЛНА АДАПТАЦИЈА	183
25. Даниела Коцева, Снежана Мирасчиева - РЕФЛЕКСИЈАТА НА ОДДЕЛНИ ТЕЛЕВИЗИСКИ СОДРЖИНИ И ПОЈАВАТА НА НАСИЛСТВО КАЈ ДЕЦАТА	191
26. Драгана Кузмановска, Лидија Ристова, Биљана Иванова МОЌТА НА ФРАЗЕОЛОГИЗМИТЕ ВО СВЕТОТ НА РЕКЛАМИТЕ	199
27. Marija Kusevska - WHERE DIRECTNESS AND INDIRECTNESS RESIDE	207
28. Лидија Лумпова - СООТНОШЕНИЕ ГОЛОСА АВТОРА И ГОЛОСОВ ГЕРОЕВ В ХУДОЖЕСТВЕННИХ СИСТЕМАХ ТОЛСТОГО И ДОСТОЕВСКОГО (НА МАТЕРИАЛЕ РОМАНА -ЭПОПЕИ Л.Н. ТОЛСТОГО «ВОЙНА И МИР», РОМАНОВ Ф.М. ДОСТОЕВСКОГО «ПРЕСТУПЛЕНИЕ И НАКАЗАНИЕ», «ИДИОТ», «БРАТЪЯ КАРАМАЗОВЫ»)	215
29. Ранко Младеноски - ХИПОТЕКСТОТ ВО ПОЕЗИЈАТА НА БЛАЖЕ КОНЕСКИ	223
30. К.А. Нагина - ТВОРЧЕСТВО Л.Н. ТОЛСТОГО В ПРОСТРАНСТВЕ СОВРЕМЕННОГО ФИЛОЛОГИЧЕСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ	233
31. Георгий Недюрмагомедов - ФОРМИРОВАНИЕ МЕТАПРЕДМЕТНЫХ УМЕНИЙ УЧАЩИХСЯ ОСНОВНОЙ ШКОЛЫ В ПРОЦЕССЕ УЧЕБНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ	241
32. Першина Татьяна Ивановна - ОРГАНИЗАЦИЯ ПРОЕКТНО-ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ОБУЧАЮЩИХСЯ ПО ГЕОГРАФИИ	247
33. Мария Попова - РОЛЬ И ФУНКЦИИ МУЗЕЕВ В ФОРМИРОВАНИИ СОВРЕМЕННОГО ГУМАНИТАРИЯ	253
34. Vesna Prodanovska-Poposka - ACQUIRING PROPER PRONUNCIATION: AN OVERVIEW OF A SET OF EXERCISES FOR IMPROVING ENGLISH LONG /i:/ AND /u:/ VOWELS	259
35. Цветанка Ристова Магловска, Младен Мицевски ИСКУСТВЕНО УЧЕЊЕ КАКО АЛАТКА ЗА ИНСПИРИРАЊЕ НА УЧЕНИЦИТЕ ВО УГОСТИТЕЛСКОТО ОБРАЗОВАНИЕ	265
36. Петја Рогич, Драган Донеv - МИНАТИТЕ ВРЕМИЊА ВО БУГАРСКИОТ И МАКЕДОНСКИОТ ПРЕВОД НА „ВУЈКО ВАЊА“ ОД АНТОН ПАВЛОВИЧ ЧЕХОВ ВО ОДНОС НА МИНАТИТЕ ВРЕМИЊА ВО СРПСКИОТ ПРЕВОД	273

37. Наташа Сарафова - ВЛИЈАНИЕТО НА ГЛОБАЛИЗАЦИЈАТА И КУЛТУРНИТЕ ПОЛИТИКИ ВРЗ ВИДЛИВОСТА НА НАЦИОНАЛНИТЕ КНИЖЕВНОСТИ (Пример : Норвешка книжевност)	281
38. Наташа Сарафова, Марица Тасевска - АСПЕКТИ НА КНИЖЕВНИТЕ ИНДУСТРИИ ВО НОРВЕШКА	291
39. Simona Serafimovska - STRUCTURE OF THE ENGLISH LANGUAGE TEACHERS AT THE UNIVERSITIES IN THE REPUBLIC OF NORTH MACEDONIA	297
40. Елена Владимировна Сидорова - ЛОГИЧЕСКИЕ ОШИБКИ В ПИСЬМЕННЫХ РАБОТАХ УЧАЩИХСЯ	305
41. Александра Стојанова, Мирјана Коцалева, Наташа Стојковиќ, Билјана Златановска - ПРИМЕНА НА VARK МОДЕЛОТ ВО ПРОЦЕСОТ НА УЧЕЊЕ	311
42. Анета Стојановска-Стефанова, Марија Магдинчева-Шопова - ПРЕДИЗВИЦИТЕ ОД ПОЛИТИЧКАТА ГЛОБАЛИЗАЦИЈА ЗА ДРЖАВИТЕ	319
43. Aleksandra P. Taneska, Blagojka Zdravkovska-Adamova CREATING SYLLABUS AND DEVELOPING GRADING CRITERIA FOR MACEDONIAN LANGUAGE FOR PROFESSIONAL PURPOSES AT SEEU ACCORDING TO NEEDS BASED ANALYSIS	327
44. Ольга Тихонова - И.В. ГЁТЕ КАК КИНОПЕРСОНАЖ: К ПРОБЛЕМЕ ДИАЛОГА ЛИТЕРАТУРЫ И КИНО	337
45. Марија Тодорова, Весна Продановска-Попоска - ГЛАСОВНИТЕ СИСТЕМИ НА ШПАНСКИОТ И НА АНГЛИСКИОТ ЈАЗИК	345
46. Емилија Тодоровиќ - ОБРАЗОВАНИЕ И ПРАКТИКА: УЧЕЊЕ ПРЕКУ РАБОТА-НОВ КОНЦЕПТ ЗА ПРАКТИЧНА ОБУКА ВО ТЕХНИЧКОТО ОБРАЗОВАНИЕ	351
47. Elena Trajanovska, Maja Gjurovikj, Biljana Ivanova - STANDARDS-BASED EDUCATION IN ACHIEVING LANGUAGE INTEROPERABILITY	357
48. Nina S. Ćeklić - NARRATIVE-STYLISTIC FEATURES IN THE NOVEL LETTERS TO DANILO KIŠ BY FILIP GAJIĆ	365
49. Уљянова Марина Алексеевна - ГЕНДЕРНЫЕ ОСОБЕННОСТИ СЕМАНТИЧЕСКОЙ СТРУКТУРЫ СЛОВА ВЗГЛЯД	373
50. Славица Урумова-Марковска - ПРОСВЕТИТЕЛСКИОТ ЛИК НА СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ ВО ПРЕДАНИЈАТА И ЛЕГЕНДИТЕ	383
51. С.Н. Филошкина, Ж.А. Борискина - АВТОР В ПУБЛИЦИСТИЧЕСКОМ ПРОИЗВЕДЕНИИ (НА МАТЕРИАЛЕ КНИГИ Г. ГРИНА “Getting to Know the General. The Story of an Involvement”, 1984.)	391
52. Наталија Хабарова - АНГЛИЙСКИЕ ЗАИМСТВОВАНИЯ В СРЕДСТВАХ МАССОВОЙ ИНФОРМАЦИИ	397
53. Ольга Швецова - ЯЗЫКОВЫЕ ОСОБЕННОСТИ «ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ПОЭМЫ» А.С. МАКАРЕНКО	407
54. Васко Шутаров - КУЛТУРА И КУЛТУРНА ДИПЛОМАТИЈА ВО ВРЕМЕ НА ПАНДЕМИЈА	415

ИНТЕГРАЦИЈА НА ГЕРМАНИЗМИТЕ ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК

Сашка Грујовска-Миланова¹,¹м-р, Филолошки факултет „Блаже Конески“,
sashka.grujovska-milanova@flf.ukim.edu.mk**Апстракт**

Во трудот се разгледува интеграцијата на заемките од германско потекло (германизми) во македонскиот јазик. Претставени се т. н. надворешни (формални) интегративни процеси на именките, придавките и глаголите од германско потекло на графиско, фонолошко и морфолошко рамниште. Дополнително, се анализира употребата на заемките од германско потекло како основни т. е. мотивирачки зборови за образување нови зборови во македонскиот јазик, со фокус на морфолошкиот начин на зборообразување. Се разгледуваат изборот на афиксот и зборовната група на мотивирачкиот и на мотивираниот збор.

Клучни зборови: *германизми, интегративни процеси, мотивирачки збор, афикс.*

Вовед

Во педесетите години на XX век лингвистите почнуваат да го насочуваат својот интерес кон последиците од контактите на говорителите од различни јазични заедници. Станува збор за меѓујазични влијанија на различни рамништа, но најчесто се работи за влијанија на лексичко ниво.

Лингвистичките истражувања посветени на германскиот јазик покажуваат дека германското говорно подрачје има најдолга јазична граница и најголем број соседни јазици во Европа (Földes 2010: 136). Станува збор за јазици од различни јазични групи во рамките на индоевроското јазично семејство, но и за угрофински јазици. Дел од соседните јазици на германскиот јазик се и некои од словенските јазици. На современ план, најизразен е контактот меѓу германскиот јазик и лужичкосрпскиот и словенечкиот јазик, но историски се работи за поголем број словенски јазици. Овој непосреден контакт резултирал со „трајни лексички импортации во двете јазични насоки“ (Симоска 2016: 841).

Контактите меѓу германскиот и македонскиот јазик се периферни и довеле до еднонасочно јазично влијание, односно навлегување на заемки од германско потекло (германизми) во македонскиот јазик, најчесто со посредство на српскиот и хрватскиот јазик, но и преку директните контакти на македонското население со саксонските рудари во XIII век и со припадниците на германските војски за време на двете светски војни во XX век. Резултатот од директните и индиректните контакти меѓу говорителите на македонскиот и на германскиот јазик се голем број германизми во македонскиот јазик од различни области: воена терминологија, гастрономија, занаетчиство, медицина, сообраќај, текстилна индустрија, технологија, уметност, филозофија итн. (сп. Симоска 2016: 842–843).

Во продолжение се разгледуваат интегративните процеси на заемките од германско потекло врз основа на примери ексцерпирани од *Речникот на странски зборови во македонскиот јазик* (РСЗМЈ) од Толе Белчев, а потоа, се истражува можноста за употреба на германизмите како мотивирачки зборови за образување нови зборови во македонскиот јазик.

1. Интеграција на заемките од германско потекло во македонскиот јазик

Откако ќе навлезат во јазикот примател, заемките се приспособуваат на новиот јазичен систем преку надворешни (формални) и внатрешни (содржински) интегративни процеси (Симоска 2016: 844). Во ова поглавје се задржуваме на надворешните интегративни процеси на германизмите во македонскиот јазик, односно на нивната интеграција на графиско, фонолошко и морфолошко рамниште.

Под интеграција на заемките на графиско рамниште се подразбира приспособување на правописните правила на јазикот примател. Во германскиот јазик често се користат две идентични согласки една до друга. Со нивната употреба се сигнализира дека претходната самогласка е кратка. Во македонскиот јазик овие заемки се пишуваат со една графема: *Zimmer* – *цимер*, *Klappe* – *клана*. Истото правило важи и за заемките што во германскиот јазик се пишуваат со две идентични графемии за да се означи дека самогласката е долга. И кај овие заемки во македонскиот јазик се појавува само една графема: *Saal* – *сала*, *Waage* – *вага*. Од мноштвото примери за интеграција на германизмите во македонскиот јазик на графиско рамниште, за илустрација ги издвојуваме: *Anschluss* – *аниулус*, *Tratsch* – *трач*, *Witz* – *виц*, *dichten* – *дихтува*.

Интеграцијата на заемките на фонолошко ниво опфаќа замена на фонемии од јазик давател со фонемии од јазикот примател. Германските умлаути во македонскиот јазик се заменуваат со предни самогласки. Самогласките /ɛ/, односно /ɛ:/ и /ø:/, односно /œ/ се предаваат со самогласката /ɛ/: *Dämpfer* – *демпфер*, *Geländer* – *зелендер*; *Röntgen* – *рентген*, *rösten* – *рестува*. Умлауто /y:/, односно /y/ се предава со самогласката /i/: *Bühne* – *буна*, *dünsten* – *дунстува*. Во поглед на согласките, Симоска (2016: 844–845) ја издвојува замената на звучната согласка /b/ со безвучната согласка /p/ во почетна позиција: *Blech* – *плек*, *Butter* – *путер* и укажува на исклучоците. Слична е ситуацијата и кај заемките со други согласки, како на пример кај заемките со звучната согласка /z/ во почетна позиција. Во македонскиот јазик најчесто се појавува соодветната безвучна согласка /s/: *Saal* – *сала*, *Senf* – *сенф*, но постојат и примери во кои е задржана изворната звучна согласка: *sicher* – *зихер*. Освен процесите на интеграција, можно објаснување за замената на звучните со соодветните безвучни согласки е тоа што во српскиот и хрватскиот, а преку нив и во македонскиот јазик, често навлегуваат заемки од германските дијалекти, а не од стандардниот јазик (Golubović 2007: 137).

Земките од странско потекло во македонскиот јазик се приспособуваат и на морфолошкиот систем. Така, родот на именките од странско потекло не се презема од јазикот давател, туку, во согласност со правилата во словенските јазици, се одредува според завршокот на зборот. Сите германизми што завршуваат на согласка во македонскиот јазик се од машки род, а германизмите што завршуваат на *-a* се од женски род. Во РСЗМЈ не се наведени германизми од среден род. Иако и во македонскиот и во германскиот јазик постојат три рода

(машки, женски и среден), постојат примери за заемки кои во македонскиот јазик добиваат поинаков род поради формата: *Kupplung* (ж. р.) – *куплунг* (м. р.), *Pech* (ср. р.) – *пех* (м. р.). Врз промената на родот во некои случаи влијае и замената на германскиот суфикс: *Kübel* (м. р.) – *кибла* (ж. р.), *Ziegel* (м. р.) – *цигла* (ж. р.). Сепак, постојат и голем број германизми кои го задржуваат истиот род, понекогаш се работи за случајно поклопување поради соодветниот завршок: *Walzer* (м. р.) – *валцер* (м. р.), *Stoff* (м. р.) – *штоф* (м. р.), но понекогаш станува збор за замена на завршокот од германскиот јазик со соодветен завршок во македонскиот јазик, така што именката останува од истиот род – именките од женски род во германскиот јазик што завршуваат на *-e* најчесто го добиваат македонскиот завршок *-a*: *Blende* (ж. р.) – *бленда* (ж. р.), *Spalte* (ж. р.) – *шпалта* (ж. р.), но постојат и исклучоци: *Spritze* (ж. р.) – *шприц* (м. р.), *Zeche* (ж. р.) – *цех* (м. р.). Придавките од германско потекло во македонскиот јазик најчесто не добиваат суфикс од домашно потекло и затоа, обично не се деклинираат: *knapp* – *кнап*, *schlank* – *шланк*, а глаголите секогаш добиваат суфикс што се употребува во македонскиот јазик за да може да се конјугираат: *füllen* – *фулува*, *steppen* – *штенува*.

2. Германизмите како мотивирачки зборови за образување нови зборови во македонскиот јазик

Земките од германско потекло може да се употребат како основни т. е. мотивирачки зборови за образување нови зборови во македонскиот јазик. Во Толковниот речник на македонскиот јазик (ТРМЈ) наведен е германизмот *гастарбајтер* (*Gastarbeiter*) ‘Работник во странство, имигрант’, а потоа и соодветниот феминатив *гастарбајтерка* кој не е преземен од германскиот јазик, туку е дериват изведен со суфиксот *-ка*, кој во македонскиот јазик е „доминантен во изведувањето на називи со значење на женски лица“ (Конески 1995: 66). Дополнително, во уметничката литература, новинарските текстови и разговорниот јазик се употребуваат и други деривати изведени од основата *гастарбајтер*, како именката *гастарбајтерство*, изведена со суфиксот *-ство*, и придавката *гастарбајтерски*, изведена со суфиксот *-ски*. Во РСЗМЈ се наведени повеќе заемки од германско потекло што се користат како мотивирачки зборови за образување нови зборови во македонскиот јазик. За илустрација ги издвојуваме германизмите *зихер* (*sicher*), *мајстор* (*Meister*) и *фелер* (*Fehler*). Во продолжение ќе ги разгледаме нивните деривати изведени со суфикси кои се употребуваат во македонскиот јазик врз основа на примери од РСЗМЈ и од ТРМЈ.

Во РСЗМЈ, покрај германизмот *зихер* (*sicher*) ‘сигурен’, се појавуваат и лексемите *зихерица* ‘спојница, игла безопасна’ и *зихерица* ‘1. сигурен човек, приврзан, доверлив; 2. оној што оди на сигурен успех’, кои се изведени од основата *зихер*. Лексемата *зихерица* е изведена од германизмот *зихер* со суфиксот *-ица* и е дериват кој е назив на носител на особина (*nomen attributivum*). Називите на носители на особина со суфиксот *-ица* во македонскиот јазик се „добиеени од именски синтагми преку универбизација: *трудна жена* > *трудница*, *пијан човек* > *пијаница*, *црвена земја* > *црвеница*“ (Велева 2006: 106). Дериватот *зихерица* е изведен по аналогија на дериватите од истата група чиишто мотивирачки зборови имаат македонско потекло – *зихер* (сигурна) игла > *зихерица* букв. ‘сигурна игла’. Од мотивирачкиот збор *зихер* изведен е и

дериватот *зихерџија*. Станува збор за назив на вршител на дејство (nomen agentis), односно за лице кое е именувано според „склоност кон дадената дејност, поврзана со основата што се подразбира како карактерна особеност“ (Велева 2006: 84). Иако македонскиот јазик избобилува со суфикси од домашно потекло за изведување називи на вршители на дејства, дериватот *зихерџија* е изведен со суфиксот *-џија*, кој навлегол во македонскиот јазик преку заемките од турскиот јазик (Јашар-Настева 2001: 220–221). Германизмот *зихер* и дериватите *зихерица* и *зихерџија* не се наведени во ТРМЈ.

Заемката од германско потекло *мајстор* (Meister) е мотивирачка основа во македонскиот јазик што се користи за изведување зборови од различни зборовни групи. Во РСЗМЈ набројани се неколку именки што се изведени од мотивирачкиот збор *мајстор*. Со суфиксот *-ија* изведен е дериватот *мајсторија* ‘1. стручна, мајсторска работа, занает; 2. вешто извршена работа, стручност, вештина; 3. преносно: лукавство, подлост, перфидност, итрина’ (РСЗМЈ). Освен овој дериват со значење назив на апстрактна особина (nomen essendi), наведени се и дериватите *мајсторлак* и *мајсторство* кои имаат слично значење и се изведени со суфиксите *-лак*, т. е. *-ство*. Интересно е што за изведување на дериватот *мајсторлак* е употребен суфикс што е навлезен во македонскиот јазик преку заемките од турскиот јазик (Конески 1995: 47). Мотивирачкиот збор *мајстор* е употребен и за изведување на именката *мајсторка* со суфиксот *-ка*. Во РСЗМЈ наведени се две значења на дериватот *мајсторка* ‘1. жена на мајсторот; 2. значењето е проширено на решавачкиот спортски натпревар на фаворитите кога на претходните два натпревари не е решено прашањето на победникот, т. е. не е добиен шампионот, првенецот’. Сите четири деривати се наведени и во ТРМЈ со слични толкувања. Дополнително, во ТРМЈ наведен е и феминативот *мајсторица* ‘1. Жена мајстор. 2. Жена на мајстор.’ изведен со суфиксот *-ица*. Освен за изведување именки, германизмот *мајстор* се употребува и како мотивирачка основа за изведување глаголи, придавки и прилози. Во РСЗМЈ наведен е несвршениот глагол *мајсторисува* ‘1. работи стручно, како мајстор, како занаетчија; 2. преносно: вешто, лукаво постапува, смислува, се снаоѓа’, а во ТРМЈ наведен е и свршениот глагол од истата основа – *мајсториса*. Во РСЗМЈ не се наведени придавки, чијшто мотивирачки збор е германизмот *мајстор*, но во ТРМЈ документирани се придавките *мајсторски* и *мајсторов*, кои се изведени со суфиксите *-ски*, т. е. *-ов*. Во ТРМЈ наведен е и прилогот *мајсторски* изведен со суфиксот *-ски*.

И именката од германско потекло *фелер* (Fehler) ‘1. мана, недостаток, грешка; 2. неисправност на стока’ (РСЗМЈ) може да се употреби како мотивирачки збор во македонскиот јазик. Од неа со помош на суфиксот *-ичен* е изведена придавката *фелеричен* ‘што е произведен со мана, со грешка, неисправен’ (РСЗМЈ). И германизмот *фелер* и дериватот *фелеричен* се наведени и во ТРМЈ со слично значење.

3. Заклучок

Анализата на германизмите покажува дека заемките од германско потекло во македонскиот јазик поминуваат низа интегративни процеси на графиско, фонолошко и морфолошко рамниште. Постојат тенденции во начините на интеграција на германизмите, но и исклучоци. Заемките од германско потекло може да се употребат како мотивирачки зборови за образување нови зборови

во македонскиот јазик. Со употреба на суфикси од домашно, но понекогаш и од туѓо потекло, се градат нови зборови од истата или од друга зборовна група.

Речници

РСЗМЈ: Белчев, Толе. *Речник на странски зборови во македонскиот јазик*. Скопје: Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, 2002.

ТРМЈ: *Толковен речник на македонскиот јазик*. Ред. Снежана Велковска, Кирил Конески, Живко Цветковски, I–VI. Скопје: Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“, 2003–2014.

Користена литература

Единици на кирилица

1. Велева, Славица. *Тенденции во зборообразувањето во македонскиот јазик*. Скопје: Велева С., 2006.
2. Јашар-Настева, Оливера. *Турските лексички елементи во македонскиот јазик*. Скопје: Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“, 2001.
3. Конески, Кирил. *Зборообразувањето во современиот македонски јазик*. Скопје: Бона, 1995.
4. Симоска, Силвана. „Германско-македонски заемки и/или лажни парови“. *Зборник на трудови. Прва меѓународна научна конференција ФИЛКО*, 18-19 март 2016, Штип. Штип: Универзитет „Гоце Делчев“, 2016, 839–855.
5. Стрезовска, Јаготка; Ивановска, Билјана. „Лингвистички осврт кон туѓите зборови и заемки во стручниот лексички фонд на јазикот“. *Годишен зборник на Филолошки факултет*. Штип: Универзитет „Гоце Делчев“, Филолошки факултет, 2015, 29–38.

Единици на латиница

1. Alanović, Milivoj. „Germanismen im Serbischen: von systemeigenen zu abweichenden morphosyntaktischen Eigenschaften“. E. Kaczmarska / M. Nomachi (ed.) *Slavic and German in Contrast. Studies from Areal and Contrastive Linguistics. Slavic Eurasian Studies* 26, 2014, 117–134.
2. Földes, Csaba. „Was ist Kontaktlinguistik?“. In: Bergmann, Hubert et al. (Hrsg.) *Fokus Dialekt*. Hildesheim: Georg Olms Verlag, 2010, 133–156.
3. Golubović, Biljana. *Germanismen im Serbischen und Kroatischen*. München: Otto Sager, 2007.
4. Kostić-Tomović, Jelena. „Germanizmi u savremenom srpskom jeziku, u germanoslavističkoj literaturi i u romanu Semper idem Đorđa Lebovića“. *Komunikacija i kultura online*, god. VIII, br. 8, 2017.